

Установа адукацыі

“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Факультэт музычнага мастацтва

Кафедра беларускай народна-песеннай творчасці

УЗГОДНЕНА

Загадчык кафедры

Л.Л. Ражкова

“ ” _____ 20 ____ г.

УЗГОДНЕНА

Дэкан факультэта

І.М. Грамовіч

“ ” _____ 20 ____ г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ**РАСШЫФРОЎКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ ПЕСНІ**

*для спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01 Народная творчасць (харавая музыка),
спецыялізацыі 1-18 01 01-01-02 Харавая музыка народная;*

*спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя)*

Складальнік:

К.Я. Яськоў

Разгледжана і зацверджана

на паседжанні Савета ўніверсітэта 20.06.2017 г.

пратакол № 10

Складальнік:

ЯСЬКОЎ КАНСТАНЦІН ЯЎГЕНАВІЧ, старшы выкладчык кафедры беларускай народна-песеннай творчасці ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”, кандыдат мастацтвазнаўства

Рэцэнзенты:

ГАРЭЛАВА ГАЛІНА КАНСТАНЦІНАЎНА, загадчык кафедры кампазіцыі Установы адукацыі “Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі”, прафесар;

ЦАПКО АНДРЭЙ ВАСІЛЬЕВІЧ, выкладчык кафедры эстрады ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

Разгледжана і рэкамендавана да зацвярджэння:

Кафедрай беларускай народна-песеннай творчасці (пратакол ад 16.05.2017 № 10);

Саветам факультэта музычнага мастацтва

(пратакол ад 29.05.2017 № 9)

ЗМЕСТ

1.	ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА.....	4
2.	ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ.....	6
2.1	Тэзісы тэм вучэбнай праграмы.....	6
3.	ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ.....	14
3.1	Паслядоўнасць працэсу расшыфроўкі народнай песні (спіс асноўных этапаў і іх праблематыка).....	14
3.2	Спецыфічныя ўмоўныя пазначэнні.....	16
4.	РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЮ ВЕДАЎ.....	17
4.1	Тыпы заданняў для кантралюемай самастойнай работы студэнтаў.....	17
4.2	Пытанні да экзамену.....	18
5	ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ.....	19
5.1	Вучэбна-метадычная карта дысцыпліны для дзённай формы навучання.....	19
5.2	Вучэбны тэрміналагічны слоўнік (асноўныя паняцці і тэрміны).....	21
5.3	Спіс асноўнай літаратуры.....	25
5.4	Спіс дадатковай літаратуры.....	27

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

ВМК (ЭВМК) па дысцыпліне “Расшыфроўка беларускай народнай песні” складзены паводле адпаведнай тыпавай вучэбнай праграмы для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (па напрамках) напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01 Народная творчасць (харавая музыка) спецыялізацыі 1-18 01 01-01-02 Харавая музыка народная; па спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (па напрамках) напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя).

Асноўная *мэта* ВМК (ЭВМК) па дысцыпліне “Расшыфроўка беларускай народнай песні” – фарміраванне сістэмы ведаў і навыкаў у галіне народнай традыцыйнай музычнай культуры, грунтоўнае авалоданне базавымі тэарэтычнымі ведамі і практычнымі навыкамі расшыфроўкі народных песень, развіццё творчых здольнасцей студэнта ў працэсе адбору, аналізу, расшыфроўкі і натацыі ўзораў народнапесеннай творчасці і на гэтай аснове падрыхтоўка высокапрафесійнага музыканта-фалькларыста, выканаўцы народнай песні.

Дасягненне пастаўленай мэты вызначае *задачы*:

- выяўленне асаблівасцяў расшыфроўкі як спецыфічнай інтэграванай формы вывучэння музычнага фальклору ў кантэксце традыцыйнай народнай культуры;
- засваенне выпрацаваных у айчынай і замежнай тэорыі і практыцы метадаў даследавання народнай музыкі;
- авалоданне навыкамі, сучаснымі формамі і прыёмамі расшыфроўкі і натацыі народных песень як сольнай, так і ансамблевай выканальніцкай традыцыі: твораў манадыянага тыпу музычнага мыслення; поліфанічнага стылю народных спеваў; песенных узораў рознай ступені цяжкасці;
- засваенне знакавай лексікі, спецыяльных тэрмінаў і абзначэнняў як з арсеналу саміх выканаўцаў-захавальнікаў традыцыі, так і з навуковага апарату этнамузыкалогіі;
- уменне выкарыстоўваць на практыцы атрыманыя веды і навыкі як для этнамузыкалагічнай працы (навуковая, навукова-метадычная і навукова-практычная дзейнасць па збіранні музычнага фальклору), так і для практычнай мастацкай творчасці (сольнае выканальніцтва, кіраўніцтва, або работа ў мастацкім калектыве);
- авалоданне асновамі комплекснага аналізу музычнага і паэтычнага тэкстаў народных песень.

Структура дадзенага ВМК (ЭВМК) створана паводле Палажэння аб вучэбна-метатычным комплексе на ўзроўні вышэйшай адукацыі, зацверджанага загадам рэктара БДУКМ ад 26.04.2017 № 69. Структурныя

асаблівасці вызначаюцца зместам дысцыпліны “Расшыфроўка беларускіх народных песень” і спецыфікай метадалогіі выкладання дысцыпліны на кафедры беларускай народна-песеннай творчасці.

Арганізацыя работы з ВМК (ЭВМК) уключае папярэднія знаёмства з мэтамі і задачамі дысцыпліны, сфармуляванымі ў вучэбнай праграме, а таксама абавязковае знаёмства са зместам аўдыяматэрыялаў, якія ўваходзяць у тэарэтычны раздзел. Пры выкарыстанні ВМК (ЭВМК) для падрыхтоўкі і правядзення заняткаў трэба мець на ўвазе, што яго змест ахоплівае самыя разнастайныя аспекты феномену расшыфроўкі народнай песні. Кожны з гэтых аспектаў можа быць альбо максімальна паглыблены, альбо пададзены абагульнена, без залішняй дэталізацыі. Неабходна памятаць, што ВМК (ЭВМК) дае магчымыя накірункі вывучэння дысцыпліны, якія павінны кожны раз дастасоўвацца да індывідуальных асаблівасцяў студэнтаў.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУИМ

2. ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 Тэзісы тэм вучэбнай праграмы

Тэма 1.

Уводзіны. Расшыфроўка і транскрыпцыя (натацыя) народных песень: гістарычныя этапы, практычныя праблемы, сучасны стан, агульны характар гучання, спецыфіка народнапесенных выканальніцкіх прыёмаў і спосабы іх абазначэння.

Пазнаёміць студэнтаў са зместам дысцыпліны “Расшыфроўка беларускіх народных песень”. Растлумачыць, якую функцыю у сістэме падрыхтоўкі сучаснага спецыяліста ва ўстановах адукацыі культуры і мастацтваў выконвае гэта дысцыпліна, якое месца займае ў вучэбным, навукова-даследчым і мастацка-творчым комплексе адукацыйнай дзейнасці. Пазначыць сувязь з комплексам сацыяльна-гуманітарных, агульных музычна-тэарэтычных, спецыяльных дысцыплін; ролю і значэнне дысцыпліны ў прафесійным станаўленні спецыяліста ў галіне культуры і мастацтваў.

Азнаёміць з гістарычнымі этапамі развіцця расшыфроўкі як спецыфічнай дзейнасці навукоўцаў і кампазітараў. Растлумачыць, што працэс усведамлення неабходнасці дакладнага навуковага нотнага запісу напеваў народных песень меў пэўныя этапы, перыяды, кожны з якіх вылучаецца спецыфікай праблематыкі і метадалогіі. Расказаць, што першапачаткова існаваў слыхавы запіс народнай песні, т.з. “кампазітарскі” перыяд натацыі музычнага фальклору (слыхавыя натацыі О.Кольберга, Л.Кубы, Г.Дзютша, С.Ляпунова ў працэсе навуковых экспедыцый). Затым, засяродзіць ўвагу на тым, што, дзякуючы тэхнічнаму прагрэсу, з’явіўся гуказапіс (фонаграфы і магнітафоны), які актуалізаваў новы этап ў развіцці фіксацыі народнай музыкі. Адначасова ўзніклі метадалагічныя пытанні і праблемы ў расшыфроўцы. Адбылося станаўленне новых метадаў запісу і навуковага аналізу музычна-стылявых асаблівасцей народнай песні: працы Я.Э.Ліневай, А.Л.Маслава, М.А.Янчука, Ф.М.Калесы, А.М.Лістападава, Б.Бартака, З.Кодаі. Гуказапіс даў пачатак дэталізаваным натацыям (расшыфроўкам) у “транскрыпцыйны” перыяд, а таксама даў пачатак перыяду “аналітычнай” натацыі народнай музыкі. Далей перайсці да агляду спецыфічных метадаў расшыфроўкі фальклору: складова-рытмічны аналіз, сінтаксічнае ранжыраванне. Звярнуць ўвагу на сучасны – постаналітычны – перыяд расшыфроўкі народнай музыкі, для якога характэрна інтэграцыйная натацыя як вынік комплекснага культуралагічнага аналізу фальклорнага твора.

Пазнаёміць з паняццем “фалькларыстычная натацыя” і вызначыць яе функцыі. Засяродзіць увагу на акустычную і псіхалагічную адзнаку гукарадоў, абапіраючыся на дадзеныя навуковых даследванняў з прац Альберта Эліса і Карла Штумпфа.

Пасля пераказу асноўных абзорных і гістарычных звестак, трэба пазнаёміць студэнта з пэўнымі тэарэтычнымі паняццямі, неабходнымі для практыкі расшыфроўкі. Комплекс тэарэтычных ведаў складаецца з сістэмы невялікіх падзелаў:

1. Вызначэнне і канфігурацыя нотнай сістэмы ў залежнасці ад агульнай фактуры і характару гучання народнай песні.
2. Характэрныя манеры гукаўтварэння: галосныя спевы, гарлавыя спевы, мікст. Суадносіны галасоў, фактурна-рэгісравыя асаблівасці мясцовых, або рэгіянальных традыцый. Сувязь з функцыянальнай сістэмай. Засваенне знакавай семантыкі (умоўныя абазначэнні ў фалькларыстычнай натацыі).
3. Запіс дадатковых фанем, якія ўтвараюцца ў працэсе агалоскі і на фаршлагавых гуках. Увага да паўз. Фіксацыя нетэматых паўз. Абазначэнне неінтанаванага тэксту напрыканцы меладычных фраз. Спосаб і сіла гукападачы і дынамічная нюансіроўка ў расшыфроўцы народнай песні. Артыкуляцыйныя штрыхі і віды нотных галовак. Спосабы фіксацыі і запісу прад’іктаў, скідвання гуку, вібрата, глісанда, уздрыгвання голасу. Адна-, двух-, трох-, чатырох- і болей радковыя нотныя сістэмы. Спосабы натацыі багата вар’іраваных напеваў, паўтораў.
4. Дадатковыя (петытныя) сістэмы для нотнага запісу дэталізаваных расшыфровак песень з арнаментаванымі напевамі. Разгорнутая натацыя і абагуленая натацыя. Крытэрыі – зручнасць чытання расшыфроўкі.

Тэма 2

Фіксацыя асаблівасцей гукавышыннасці народнай песні. Вызначэнне апорных і неапорных тонаў.

Распачаць тэму неабходна са знаёмства з паняццямі “нетэмпераванасць інтанавання ў народнай песні”, “вышынна вызначанае і вышынна неакрэсленае інтанаванне”. Затым пазнаёміць студэнта са спосабамі адлюстравання ў нотным запісе вышынна нявызначанага гучання (спецыяльныя нотныя галоўкі, фіксацыя толькі рытмічнага боку гучання). Раствумаць, якія вукавышыжныя ключы існуюць для фалькларыстычнай транскрыпцыі. Пазнаёміць з распаўсюджанымі спосабамі абазначэння актаўнай транспазіцыі ў скрыпічным ключы. Звярнуць увагу на праблему

транспанавання фальклорных узораў (заходнееўрапейская “транспануючая” і айчынная “вышынна-арыгінальная” традыцыі нотнага запісу фальклорнага гучання). Пазнаёміць з стандартамі натацыі спецыфічных для народнага выканальніцтва выразных прыёмаў: глісандзіравання (спадаючыя глісанда, узыходзячыя глісанда, глісандападобныя злучэнні гукаў); уздрыгвання гуку, скідвання гуку, рэгістравых і тэмбравых асаблівасцей выканання. Практычнае выкарыстанне камертона як інструмента для вызначэння гукавышыннасці.

Тэма 3

Пазначэнні ладавай арганізацыі народнай песні ў фалькларыстычнай транскрыпцыі.

Тэму неабходна распачаць з разгляду феноменаў “ладавая (прасторавая) арганізацыя народнай песні” і “альтэрацыйныя знакі ў фалькларыстычнай натацыі”. Студэнт павінен засвоіць месцазнаходжанне і спосабы размяшчэння знакаў альтэрацыі (па меры іх узнікнення), засвоіць розніцу паміж знакамі пры ключы і знакамі перад самой нотай. Раствлумачыць, што спосабы фіксацыі знакаў альтэрацыі залежаць ад характару ладавай арганізацыі народнай песні (танальная неакрэсленасць, ладатанальная вызначанасць). Узгадаць аб тым, што існуе такая з’ява, як гукавышынная пераменнасць тону.

Далейшы працяг занятку будаваць вакол высвятлення і адначасовага практычнага засваення спосабаў абазначэння арыгінальнай вышыні гучання, фалькларыстычнай фіксацыі мікраальтэрацыйнай гукавышыннасці. Адначасова звярнуць увагу на адрозненні раўнамерна-тэмпераванага строю і нетэмпераванага строю як форм існавання (выканання) народнай музыкі. Вызначыць, якія знакі фіксацыі мікраінтэрвалаў (агульнараспаўсюджаныя сістэмы мікраінтанацыйных абазначэнняў) існуюць ў сучаснай расшыфроўцы. Засяродзіць увагу на тыпах вертыкальных суадносінаў галасоў (інтэрвальная вертыкаль) у традыцыйнай народнай песні. Пазнаёміць з паняццямі “ладавыя функцыі”, “гарманічнае ядро”, “разгортванне акордавага ядра”. Раствлумачыць, што гарманічная (акордавая паслядоўнасць) структура ў народнай песні з’яўляецца вынікам разгортвання гарманічнага ядра. Праілюстраваць прынцыповыя адрозненні паміж разгортваннем гарманічнага ядра песні і гарманізацыяй.

Тэма 4

Вызначэнне і фіксацыя тэмпу, рытмічных структур, метра. Суадносіны напеву і паэтычнага тэксту. Падтэкстоўка.

Тэму неабходна распачаць з разгляду феноменаў “часавая арганізацыя народнай песні”. Звярнуць увагу на тым, як адбываецца адчуванне тэмпу. Азнаёміць студэнта з метадамі вызначэння пульсуючай долі і выбарам адпаведнай рытмічнай адзінкі. Разгледзіць метадыкі: вызначэнне асноўнай рытмічнай адзінкі як адзінкі моўна-музычнай; хронаметраванне мелодыі і вызначэнне тэмпу па секундамеры і метраноме. Пазнаёміць з відамі змянення тэмпу. Дапамагчы студэнту засвоіць знакавую сімваліку метрарытмічных формул.

Паняцце рытмічнай формулы як вершаванай адзінкі (дзялімыя і непадзельныя формулы). Рытмічная групоўка ў вакальнай музыцы. Рытмічныя фігуры ў народнай песні (трыёлі, квінтолі, геміёльныя суадносіны, полірытмічныя ўтварэнні). Меладычная арнаментыка як частка меладычнай лініі (мелізмы). Спосабы рытмічнага афармлення нотнага тэксту: падрабязны (натацыя ўсіх рытмічных элементаў), абагулены (вылучэнне асноўнага рытмічнага “каркасу”). Знакавая фіксацыя рытмічных нюансаў (павелічэнне або памяншэнне працягласці рытмічнай долі (ферматы без кропкі)). Ферматы з паказальнікам лічбавых долей, ферматы з петытнымі нотамаі. Міжстрофныя паўзы і віды іх нотнай фіксацыі. Выяўленне метрычнай структуры ў народнай песні. Метрычнае перадакцэнтнае тактаванне. Знакі рытмічнай акцэнтацыі. Асаблівасці пазначэння тактавых памераў у фалькларыстычных натацыях. Натацыя пераменных памераў пры сістэматычных метрах. Несістэматычныя метры. Прынцып аднароднасці асноўнай метрычнай долі. Натацыя складанасастаўных тактавых памераў. Умоўная тактавая лінія як умоўная мяжа рытмічных блокаў. Пазаметрычнае тактаванне. Сінтаксічнае тактаванне і раздзяляльная тактавая рыса. Апокапа і яе пазначэнні ў нотным тэксце.

Звярнуць увагу на арганічнае адзінства напеву і паэтычнага тэксту ў народнай песні: праілюстравачь на прыкладз. Спалучэнне сэнсавага блока тэкст – напеў. Вычлененне вербальнага і ўласна музычнага кампанентаў. Адлюстраванне ў натацыі кампазіцыйнай пабудовы напеву; ягоная марфалагічная і сінтаксічная разметка (умоўнае тактаванне). Паслядоўнае ўзнаўленне мясцовых, дыялектных асаблівасцей вымаўлення слоў у народнай песні. Перадача асноўных асаблівасцей дыялектнай фанетыкі, лексікі і сінтаксісу. Рэдукцыя і агалоска зычных. Паднотны тэкст (адлюстраванне стылявых норм вымаўлення слова, якое спяваецца) і агульны тэкст (адлюстраванне вербальна-семантычнага боку песні, яе асноўнага зместу). Адступленні ад правілаў арфаграфіі пры запісе паднотнага тэксту (пераносы літар, знакі пунктуацыі, абрывы слоў). Вылучэнне формулы слогавага рытму. Складарытмічныя схемы.

Тэма 5

Форма і кампазіцыйныя структуры. Асноўныя прынцыпы графічнага афармлення натацыі.

Формы выканання народнай песні: манадыйная (сольная), антыфонная, ансамблевая, харавая. Сувязь музычнай пабудовы напеваў народнай песні з асаблівасцямі пабудовы яе паэтычнага тэксту. Перыядычнасць (паўтаральнасць) і кантраснасць як прынцып і першааснова народнапесеннай формы. Аднарадковыя, або нестрафічныя напевы. Музычная страфа. Страфічныя напевы. Рэфрэн як важны формаўтваральны элемент песеннай формы. Варыянтнасць як неад’емная ўласцівасць фальклору і ўмова існавання народнай песні. Народная песня як сістэма семантычна і стылістычна родных варыянтаў, якія характарызуюць яе выканальніцкі дынамізм. Варыяцыйная форма. Яе структура. Страфічная варыянтнасць як важнейшы паказчык імправізацыйнага характару выканання народнай песні. Парная мелодычная паўтаральнасць. Сіметрычная форма – асіметрычная форма. Тырадная форма.

Тэма 6

Сродкі музычнай выразнасці

Разуменне неабходнасці комплекснага аналізу сродкаў мастацкай выразнасці народнай песні на ўсіх узроўнях апісання фальклорна-этнаграфічнага тэксту. Шматзначнасць выразных сродкаў у музычным фальклору. Сродкі мелодыка-кампазіцыйныя і ладарытмічныя. Тэмбр як увасабленне гукаідэалу ў кожнай этнічнай культуры. Тэмбр як жанрава-дыферэнцыруючая прыкмета. Тэмбральныя і рэгістравыя сродкі. Ансамблевыя сродкі. Аздабленні. Імправізацыйныя прыёмы.

Тэма 7

Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні

Мелодыя і інтанацыя. Вызначэнне мелодыі. Структурнае чляненне мелодыі. Жанравыя прыкметы мелодыі ў народнай песні. Інтанацыя. Вызначэнні інтанацыі. Інтанацыя як працэс і як гукавое ўвасабленне эмацыянальнага стану і мастацкага зместу музыкі. Разуменне своеасаблівасці музычнай інтанацыі ў народнай песні і незвядзенне яе да нотнага запісу. Тып інтанавання і стыль інтанавання. Інтанаванне як манера гуказдабывання. Інтанаванне як формаўтваральны і стылеўтваральны фактар. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні. Асаблівасці

гукавядзення. Характэрныя папеўкі ў беларускім песенным фальклоры. Напевы абагуленыя (тыпавыя) і індывідуалізаваныя. Формульныя напевы.

Тэма 8

Музычна-рытмічныя асаблівасці беларускай народнай песні

Музычна-часовае мысленне народнага выканаўцы. Кароткія і доўгія працягласці. Двайковая і трайковая сістэмы злічэння. Музыка-складовы рытм як унутраная адзінка вымярэння часу песні ў фальклоры. Складовы час. Складовая музыка-рытмічная формула і яе вызначэнне. Формулы складовага рытму. Суадносіны рытмічнай структуры напеваў і рытмікі паэтычнага тэксту. Рытмічная структура напеваў песень ранняга гісторыка-стылявога пласта (каляндарна-абрадавыя і сямейна-абрадавыя песні). Рытмічная арганізацыя пазаабрадавых лірычных песень позняй традыцыі. Асноўныя рытмічныя фігурацыі. Пераважныя рытмічныя структуры. Унутрыскладовы распеў. Метр і памер песні. Музыкальная форма песні. Тактавая структура. Тактаванне цэзурных і сегментаваных напеваў. Часавікі. Драбненне. Падсумаванне. Адсутнасць музыкальнага часу паміж строфамі народнай песні.

Тэма 9

Лады і ладавая арганізацыя беларускай народнай песні

Паняцце ладу як іманентнай (унутрана ўласцівай) структуры музыка-паэтычнага тэксту народнай песні. Лад як катэгорыя музыкальнага мыслення ў фальклоры. Нетэмпераванасць традыцыйнага музыкальнага слыху. Флуктуацыя гукавога ладу народнай песні. Гукарадная мабільнасць. Паняцце гукарада ў народнай музыцы. Лад і гукавы аб'ём, або амбітус шкалы народнай песні. Варыянтнасць гукарада ў народнай песні. Ладавая кампазіцыя, ці сістэма ладавых апор. Архаічны нетэмпераваны тып музыкальнага мыслення. Ангемітонныя гукарады: трыхорд у кварце (трытонікі), тэтрахорд у квінце (тэтрагонікі), пентатоніка, гексахорд. Канцавы тон і праблема выяўлення ладу народнай песні. Танальна-гарманічнае мысленне ў песнях позняга фарміравання. Дыятоніка.

Тэма 10

Выканальніцкія манеры спеваў

Асэнсаванне спецыфікі выканальніцкіх традыцый у залежнасці ад спецыфікі функцыянавання народнай песні ў грамадстве. Моўная аснова

выканальніцкіх традыцый. Рэгіянальная дыферэнцыяцыя народнай песні. Рэгіянальныя і мясцовыя моўныя дыялекты і манеры спеваў. Моўна-фанетычныя асаблівасці і спецыфіка гуку. Слоўнік моўных дыялектаў Беларусі. Тэмбрава-рэгістравыя асаблівасці і спецыфіка мужчынскага і жаночага спеву. Грудная і галаўная манера спеваў. Мікст. “Парадаксальнае” фразіраванне як выканальніцкі прыём і характэрная стылявая прыкмета. Дыхальныя паўзы і нелагічная цэзура.

Тэма 11 **Фактура народнай песні**

Паняцце фактуры народнай песні як сукупнасці прыёмаў падачы музычнага матэрыялу, пабудовы музычнай тканіны. Драматургія народнай песні і музычная фактура як узаемазвязаныя сродкі музычнай выразнасці. Асаблівасці дзялення галасоў у спеўным гурце і кампаненты (элементы) фактуры народнай песні. Функцыянальны падзел галасоў у народным ансамблі: мелодыя, басуючыя галасы, падгалосак (падводка), гармонія. Фактура як стылявая прыкмета песні. Асноўныя прынцыпы фактурнай арганізацыі традыцыйных песень. Тыпы народнапесеннай фактуры: меладычная (манадычная і поліфанічная), унісонна-гетэрафонныя спевы, бурдонныя формы шматгалосся, шматгалосыя спевы з падводкай, гамафонна-гарманічная фактура. Несінхронныя формы шматгалосся (антыфоннае выкананне песень, шматгалоссе беларускай “бараны”). Віды народнапесеннай фактуры: полірытмія, поліметрыя. Характарыстыка элементаў фактуры. Мелодыя як галоўны элемент фактуры народнай песні. Прыёмы выкладання мелодыі ў народнай песні: аднагалоссе, дыяфонія, падваенні. Падгалосак імітатыўны і кантрапунктуючы. Псіхалагічныя аспекты фарміравання народнага ансамбля.

Тэма 12 **Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні**

Жанры беларускай народнай песні. Жанравая дыферэнцыяцыя песень па функцыі, змесце і паэтыцы. Гендарныя і ўзроставыя характарыстыкі жанру. Стылявыя асаблівасці народнай песні. Стылявое дзяленне на галасавыя функцыі. Ладагарманічная структура песні ў святле яе стылявой прыналежнасці. Стылявая прыналежнасць музычных прыёмаў выканаўцаў. Стылявое дзяленне па гаворках. Форма выканання народнай песні (індывідуальная, калектыўная).

Тэма 13

Паэтыка беларускага песеннага фальклору

Народнапесенная паэзія. Адрозненне паэзіі ад прозы. Верш як паэтычная адзінка. Народнапесенны верш. Чысты верш. Музыкальная строфіка. Вершаваны радок.

Тыпы і формы вершаскладання. Тыпы верша ў фальклору і ў тэорыі літаратуры. Меладычная, квантытатыўная, квалітатыўная формы вершаскладання. Стапа.

Тры тыпы народнага вершаскладання. Сілабічны або цэзурны верш. Складовая група. Падсумаванне складовай групы. Семантыка складовай групы. Цэзура і яе пазначэнне ў паэтычным тэксце. Роўнаскладовы верш і верш рознага складовага аб'ёму. Часавік.

Танічны або акцэнтны верш. Рытмічная адзінка (сегмент) у танічным вершы. Структура танічнага верша (пачатковы сегмент; сярэдзінны сегмент; заключны сегмент). Віды акцэнтнага (танічнага) народнага верша: двухударны з дактылічнай формулай заканчэння; двухударны з харэічнай формулай заканчэння.

Сілаба-танічны (стопны) народны верш і яго ўвасабленне. Наяўнасць стапы, рыфмаванасці і цэзуры як прыкмета народнага сілаба-танічнага верша.

Родавыя і жанравыя асаблівасці паэтычнага тэксту. Роды і жанры ў народнапесенным вершы. Эпас. Эпічныя жанры. Лірыка. Лірычныя жанры. Ліра-эпічныя жанры ў фальклору. Жанравае дзяленне народных песень.

Сюжэт і кампазіцыйная структура верша. Тыповы сюжэт. Асноўныя кампазіцыйныя прыёмы (апавяданне, апісанне, паступеннае звужэнне вобразаў).

Сродкі мастацкай выразнасці ў фальклору. Алегорыя. Сімволіка народнай песні. Тропіка ў народнапесенным вершы: метафара, метанімія, сінекдаха, эпітэт, гіпербала, літота, іронія. Суадносіны: паэтычная страфа і мелафрафа. Музыкальная страфа і куплет. Куплетная і куплетна-варыяцыйная формы. Формула верша. Формула напева. Суадносіны формулы верша з формулай напева.

3. ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 Паслядоўнасць працэсу расшыфроўкі народнай песні (спіс асноўных этапаў і іх праблематыка):

1. **Пашпарт** (Прыклад: (Назва песьні). Песня запісана ў 25.06.2010 ў в. Андрэўка Дзяржынскага р-на Н.П.Івановым. Спявае (грае) Вісалеўская Зінаіда Пятроўна 1938 г.н. (месца нараджэння: в. Слабада, Маладзечанскага р-на))
2. **Вызначэнне фактуры.** (Функцыянальны падзел галасоў у народным ансамблі: мелодыя, басуючыя галасы, падгалосак (падводка), гармонія. Тыпы народнапесеннай фактуры: меладычная (манадыя і поліфанічная), унісонна-гетэрафонныя спевы, бурдонныя формы шматгалосся, шматгалосыя спевы з падводкай, гамафонна-гарманічная фактура. Віды народнапесеннай фактуры: полірытмія, поліметрыя. Характарыстыка элементаў фактуры. Мелодыя як галоўны элемент фактуры народнай песні. Прыёмы выкладання мелодыі ў народнай песні: аднагалоссе, дыяфонія, падваенні. Падгалосак імітатыўны і кантрапунктуючы).
3. **Вызначэнне партытурнай сістэмы.** (Адна-, двух-, трох-, чатырох- і болей радковыя нотныя сістэмы. Дадатковыя (петытныя) сістэмы для нотнага запісу дэталізаваных расшыфровак песень з арнаментаванымі напевамі. Акалады, наменклатура інструментаў, тактавыя рысы ў партытурнай сістэме).
4. Разгорнутая натацыя і абагульненая натацыя. Крытэрыі – зручнасць чытання расшыфроўкі.
5. **Назва** (вызначаецца па першых радках).
6. **Паэтычны тэкст** (Запіс дадатковых фанэм, якія ўтвараюцца ў працэсе агалоскі і на фаршлагавых гуках. Запіс лексічных і асноўных фанетычных асаблівасцяў мясцовага дыялекту (калі маюцца)).
7. **Вызначэнне жанравай прыналежнасці** (Жанры песень, метады вызначэння жанраў (па тэксту, па напевае).
8. **Гукавышынасць.** (Нетемпераванасць інтанавання ў народнай песні. Вызначэнне асноўнага тону. Вызначэнне ладу. Гукавышычныя ключы. Знакі альтэрацыі пры ключах. Месцазнаходжанне і спосабы размяшчэння знакаў альтэрацыі (па меры іх узнікнення). Альтэруючыя знакі. Мікрахраматыка. Віды нотных галовак (Гукі фальцэтныя. Гукі блізкія да гаворкі. Глісанда.). Транспаніроўка напеваў).
9. **Тэмп.** (Вызначэнне адзінак рытмічнага вымярэння. Валоданне метраномам).

10. **Рытм.** (Вызначэнне найдрабнейшых і найдаўжэйшых адзінак рытмічнага вымярэння ў канкрэтнай песні. Запіс штыляў, паўз, ліг, кропак, аўгументацый (нязначнага павілічэння даўжыні), рэдукцый (нязначнага скарачэння), фермат (фіксацыя дакладнай даўжыні фермат).
11. Разбіццё на **фразы.**
12. **Памер.**(Вызначэнне моцных і слабых далей. Тыпы памераў (сістэматычныя і пераменныя)).
13. **Разбіццё на такты.** (Тыпы тактавых рыс: нармальная, пункцірная, фінальная. Абзначэнне паўтораў).
14. Асаблівасці **падтэкстоўкі** ў вакальнай музыцы і асабліваці групіравання нот.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

3.2 Спецыфічныя ўмоўныя пазначэнні:

- транспазіцыя на актаву вышэй ад рэальнага гучання

- транспазіцыя на актаву ніжэй ад рэальнага гучання

- глісанда ўверх ці ўніз да гуку неакрэсленай вышыні

- глісанда ўверх ці ўніз да гуку акрэсленай вышыні

- фальцэтны гук

- гук неакрэсленай вышыні, блізкі да гаворкі

- паніжэнне і павышэнне гуку менш чым на $\frac{1}{2}$ тону

- заканчэнне музычна-рытмічнага перыяду

- заканчэнне мелаграфы

- нязначнае павелічэнне даўжыні гуку

- нязначнае скарачэнне даўжыні гуку

(7) - ненарматыўная паўза

4. КАНТРОЛЬ ВЕДАЎ

4.1 Тыпы заданняў для кантралюемай самастойнай работы студэнтаў

1. Самастойна расшыфраваць і занатаваць згодна з патрабаваннямі спецыфікі натацыі ўзоры белускага народна-песеннага фальклору, вызначаных выкладчыкам для замацавання тэарэтычных ведаў і практычных уменняў, атрыманых на занятках.
2. Расшыфраваць і занатаваць ўзоры белускага народнапесеннага фальклору, атрыманыя падчас самастойных фальклорных экспедыцый.
3. Праспяваць ўзор белускага народнапесеннага фальклору, расшыфраваны і занатаваны самастойны, альбо на занятку, для практычнага засваення інтанацыйных, ратмічных, фактурных ці іншых асаблівасцяў канкретнай песні.
4. Напісаць пісьмовы реферат – падрабязны музычны і літаратурны аналіз народнай песні.

4.2 Пытанні да экзамену

1. Расшыфроўка і транскрыпцыя (натацыя) народных песень: гістарычныя этапы, практычныя праблемы, сучасны стан, агульны характар гучання, спецыфіка народнапесенных выканальніцкіх прыёмаў і спосабы іх абазначэння.
2. Фіксацыя асаблівасцей гукавышыннасці народнай песні. Вызначэнне апорных і неапорных тонаў.
3. Пазначэнні ладавай арганізацыі народнай песні ў фалькларыстычнай транскрыпцыі.
4. Вызначэнне і фіксацыя тэмпу, рытмічных структур, метра. Суадносіны напеву і паэтычнага тэксту. Падтэкстоўка.
5. Форма і кампазіцыйныя структуры. Асноўныя прынцыпы графічнага афармлення натацыі.
6. Сродкі музычнай выразнасці.
7. Мелаінтанацыйныя асаблівасці беларускай народнай песні.
8. Музычна-рытмічныя асаблівасці беларускай народнай песні.
9. Лады і ладавая арганізацыя беларускай народнай песні.
10. Выканальніцкія манеры спеваў.
11. Фактура народнай песні.
12. Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні.

5. ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

5.1 Вучэбна-метадычная карта дысцыпліны для дзённай формы навучання

на спецыяльнасці 1-18 01 01 Народная творчасць (на напрамках) напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-01 Народная творчасць (харавая музыка) спецыялізацыі 1-18 01 01-01-02 Харавая музыка народная

№	Раздзелы і тэмы	Колькасць вучэбных гадзін		
		Індывідуальныя	КСР	Форма кантролю
1	Уводзіны. Расшыфроўка і транскрыпцыя (натацыя) народных песень: гістарычныя этапы, практычныя праблемы, сучасны стан.	2	1	
2	Фіксацыя асаблівасцей гукавышыннасці народнай песні. Вызначэнне апорных і неапорных тонаў.	2		
3	Пазначэнні ладавай арганізацыі народнай песні ў фалькларыстычнай транскрыпцыі.	2	1	
4	Вызначэнне і фіксацыя тэмпу, рытмічных структур, метра. Суадносіны напеву і паэтычнага тэксту. Падтэкстоўка.	2		
5	Форма і кампазіцыйныя структуры. Асноўныя прынцыпы графічнага афармлення натацыі.	2	1	
6	Сродкі музычнай выразнасці.	2		
7	Мелаінтанацыйныя асаблівасці і беларускай народнай песні.	2	1	
8	Музычна-рытмічныя асаблівасці беларускай народнай песні.	2		
9	Лады і ладовая арганізацыя беларускай народнай песні.	2	1	
10	Выканальніцкія манеры спеваў.	2		
11	Фактура народнай песні.	2	1	
12	Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні. Выканальніцкія манеры спеваў.	2	1	
13	Паэтыка беларускага песеннага фальклору.	2		
Усяго		26	7	экзамен

на спецыяльнасці 1-16 01 10 Спевы (на напрамах)
напрамку спецыяльнасці 1-16 01 10-02 Спевы (народныя)

№	Раздзелы і тэмы	Колькасць вучэбных гадзін		
		Індывідуальныя	КСР	Форма кантролю
1	Уводзіны. Расшыфроўка і транскрыпцыя (натацыя) народных песень: гістарычныя этапы, практычныя праблемы, сучасны стан.	4	1	
2	Фіксацыя асаблівасцей гукавышыннасці народнай песні. Вызначэнне апорных і неапорных тонаў.	4	1	
3	Пазначэнні ладавай арганізацыі народнай песні ў фалькларыстычнай транскрыпцыі.	4	1	
4	Вызначэнне і фіксацыя тэмпу, рытмічных структур, метра. Суадносіны напеву і паэтычнага тэксту. Падтэкстоўка.	4		
5	Форма і кампазіцыйныя структуры. Асноўныя прынцыпы графічнага афармлення натацыі.	4	1	
6	Сродкі музычнай выразнасці.	4	1	
7	Мелаінтанацыйныя асаблівасці і беларускай народнай песні.	4	1	
8	Музычна-рытмічныя асаблівасці беларускай народнай песні.	4		
9	Лады і ладовая арганізацыя беларускай народнай песні.	4	1	
10	Выканальніцкія манеры спеваў.	4		
11	Фактура народнай песні.	4	1	
12	Жанрава-стылявыя асаблівасці беларускай народнай песні. Выканальніцкія манеры спеваў.	4	1	
13	Паэтыка беларускага песеннага фальклору.	4	1	
Усяго		52	10	экзамен

5.2 Вучэбны тэрміналагічны слоўнік (асноўныя паняцці і тэрміны)

Басуючы, тоўсты голас – ансамблевая партыя, якая з’яўляецца асноўнай выканальніцкай партыяй.

Голас – 1) гукавышыннае – сукупнасць усіх версій аднаго напеву (песні “ўсе на адзін голас спяваюцца”); 2) фактурнае – усвядомленая выканаўцам асобная ансамблевая партыя (“басуючы голас”, “тонкі голас”).

Політэкставасць напеву – магчымасць выконваць адзін напеў з некалькімі паэтычнымі тэкстамі.

Амбітус – агульны гукавы аб’ём напеву, яго дыяпазон.

Амфібрахій – трохскладовая стапа з метрычнай формулай - / - .

Анапест – трохскладовая стапа з метрычнай формулай - - / .

Ангемітоніка – гукарад, які не ўтрымоўвае паўтонаў. Разнавіднасці анге-мітонікі: трыхорд у кварце (3 ступені), тэтрахорд у квінце (4 ступені) і пентатоніка (5 ступеней); целатоніка – гукарад, гукі якога размешчаны па тонах.

Антыфонны спеў (грэч. antiphonos – які гучыць у адказ, што паўтарае) – у музычным фальклоры спосаб спеву, калі дзве групы выканаўцаў уступаюць па чарзе, змяняючы адзін аднаго.

Апорная ступень – гл. Ладавая апора.

Архетып (ад грэч. archetypos – правобраз) – у фалькларыстыцы – уяўленне аб праформе, прататыпе, першасным матыве, сюжэце; тэарэтычна верагодная форма.

Арэал (лац. aerea – пляц, прастора) – вобласць распаўсюджання, геаграфія якой-небудзь з’явы. Арэальны падыход – адзін з асноўных метадаў у фалькларыстыцы, уключае картаграфаванне меж арэалаў з мэтай іх наступнага параўнання.

Аўтэнтычны (грэч. authentikas – сапраўдны) – які цалкам адпавядае арыгіналу, сапраўдны (напрыклад, аўтэнтычны фальклор).

Бурдон (фр. bourdon – густы бас) – вытрыманы на адной вышыні элемент музычнай фактуры (вакальнай і інструментальнай).

Варыятыўнасць (лац. variantis – зменлівы) – розныя формы аднаго і таго ж зместу.

Верш (лац. versus – тое, што ўвесь час паўтараецца) – у музычным фальклоры адзінка вымярэння песеннага паэтычнага тэксту, якая складаецца са складовых груп (гл. Сілабічны верш), сегментаў (гл. Танічны верш), стоп (гл. Сілаба-танічны верш); радок песеннага тэксту.

Гетэрафонія (грэч. heteros – іншы і phone – гук) – асноўны від аднагалосся ў традыцыйных напевах усходніх славян – спеў ва ўнісон з кароткачасовым раслаеннем меладычнай лініі (звычайна на пазіцыйна

слабым часе). Гетэрафонія манадыйнага тыпу – тып фактуры, уласцівы беларускай песеннай традыцыі.

Дактыль – трохскладовая стапа з метрычнай формулай / - - .

Дыяпазон – гукавы аб’ём голасу ці музычнага інструмента (гл. Амбітус).

Дыятоніка (грэч. dia – праз, уздоўж і tonos – тон, г.зн. ідучая па тонах) – сямігукавая сістэма, усе гукі якой могуць быць размешчаны па квінтах раўнамерна-тэмпераванага ладу (3-g-d-a-e-B4).

Жанр (фр. genre – род, выгляд) – узаемасувязь твора з жыццёвым прызначэннем – функцыяй (прыкладной, эстэтычнай і інш.), спосабам і ўмовамі выканання, а таксама асаблівасцямі ўтрымання і формы, якая склалася гістарычна.

Ікт – націск; моцны, націскны склад паэтычнага тэксту.

Інварыянт – глыбінная структура, базавая мадэль, г.зн. тое, што з’яўляецца агульным, нязменным для ўсіх варыянтаў чаго-небудзь.

Кампазіцыйныя адзінкі – элементы паэтычнага тэксту, якія ўтвараюць адну песенную страфу. Гэты параметр адлюстроўвае кампазіцыю (форму) страфы і пазначаецца абрэвіятурай КА.

Кампазіцыя – 1) К. ладавая (гл. Ладавая кампазіцыя); 2) К. страфы –арганізацыя паэтычнага тэксту страфы, тое ж, што і форма страфы; 3) К. сюжэтная – дзяленне ўсяго твора на буйныя часткі (напрыклад, запеў, зачын, кульмінацыя, “тыповыя месцы” і т.п.).

Лад – 1) акад. музыказн. – сістэма функцыянальна злучаных паміж сабой гукаў; 2) этнамуз. – у традыцыйнай музычнай культуры – адна з глыбінных структур музычна-паэтычнага тэксту, катэгорыя музычнага мыслення. Л. у народнай песні выяўляецца як сума заканамернасцей усіх кампанентаў песні: гукавышыннасці, музычнай рытмікі і рытмікі паэтычнай і ўяўляе сабою сістэму рэгулярна расстаўленых кропак апоры, свайго роду, рытмамеладычны “каркас” песні (гл. Ладавая кампазіцыя, Ладавая апора).

Ладавая кампазіцыя – размяшчэнне ладавых апор па вышыні ў межах адной песеннай страфы.

Ладавая апора – кропка скрыжавання ўсіх трох асноўных кампанентаў песні: паэтычнага тэксту, музычнай рытмікі і гукавышыннай арганізацыі. Сістэма ЛА песеннай страфы ўтвораць ладавую кампазіцыю.

Мадэляванне – асноўны даследчы метады структурнай тыпалогіі, які складаецца ў параўнальным вывучэнні версій якога-небудзь аб’екта (абрад, рытміка, паэтычны тэкст, гукавышыннасць, харэаграфія і да т.п.) і выяўленні ў ім інварыянта – устойлівай, нязменнай мадэлі.

Мелізматыка (грэч. melisma – песня, мелодыя) – меладычныя ўпрыгожванні ў вакальнай і інструментальнай музыцы (фаршлаг, пошчак, мардэнт і інш.).

Модус (лац. *modus* – мера, спосаб) – 1) у шырокім сэнсе М. – устойлівы спосаб арганізацыі чаго-небудзь – прасторы, мыслення; 2) модусная рытміка – рытміка стопная, заснаваная на паўторы вызначанага рытмічнага малюнка.

Манадыйнасць гетэрафонная, ці гетэрафонія манадыйнага тыпу – аднагалосая фактура, якая дапускае эпізядычныя “расслаенні” асноўнай меладычнай лініі.

Музычная дыялекталогія – аддзел этнамузыкалогіі, які вывучае лакальныя разнавіднасці традыцыйнай музычнай мовы.

Падводка – голас, вынесены ў верхні рэгістр і арыентаваны на асноўную выканальніцкую партыю. Асноўнымі інтэрваламі паміж партыямі выступаюць тэрцы і сексты (радзей квінты). Грані формы заўсёды аформлены разыходжаннем галасоў у актаву. Дадзены стыль спеву ўласцівы галоўным чынам лірычным песням усходніх славян.

Партыя галасавая – гл. Голас.

Пеон – чатырохскладовая стапа, у залежнасці ад націскага склада ў ёй адрозніваюць 1-ы пеон (/ - - -), 2-і пеон (- / - -), 3-і пеон (- - / -) і 4-ы пеон (- - - /). У народнай песеннасці найчасцей ужываецца 3-і пеон.

Раўнамерна-тэмпераваны лад (лац. *temperatio* – правільныя суадносіны, суразмернасць) – лад з роўнымі інтэрвальнымі суадносінамі паміж гукамі.

Рытм верша – сістэма рэгулярных паўтораў элементаў славесна-гукавога матэрыялу (гукаў, складоў, стоп, слоў, фраз, строф), якія ў будове паэтычнага тэксту маюць арганізуючую ролю.

Рэфрэн – лексічная канструкцыя, якая нязменна паўтараецца са страфы ў страфу. Рэфрэн можа быць выяўлены славесным радам (семантычны), а можа спявацца на нейтральныя склады (“люлі”, ці “ой, лёлі”, “лалым”, г.зн. асемантычным).

Сегмент (лац. *segmentum* – адрэзак) – асноўная будаўнічая адзінка танічнага верша, межамі якой выступаюць націскі.

Сілаба-танічны тып вершаскладання, сілаба-танічны верш – спосаб арганізацыі паэтычнага тэксту, які сумяшчае рысы сілабічнага верша (наяўнасць цэзуры) і літаратурнага верша (стопная арганізацыя, рыфма).

Сілабічны тып вершаскладання, сілабічны верш (грэч. *syllabe* – склад) – у народнай песеннай паэзіі спосаб арганізацыі тэксту, заснаваны на прынцыпе складання, падсумаванні складовых груп, падзеленых цэзурай; тое ж, што і цэзурны верш.

Сінкрэтызм (грэч. – злучэнне) – першапачатковая злучнасць, якая характарызуе архаічны стан чаго-небудзь; найважная рыса фальклору.

Сістэмы злічэння: двайковая – з суадносінамі даўжыні/сцісласці ў прапорцыі 2:1 (доўгі – θ : кароткі – ε) і трайковая – з суадносінамі даўжыні/сцісласці ў прапорцыі 3:1 (доўгі – $\theta\kappa$: і кароткі – ε і θ).

Складовая група – слова ці група граматычна злучаных паміж сабой слоў – асноўная будаўнічая адзінка сілабічнага верша; валодае сэнсавай і сінтаксічнай самастойнасцю.

Стапа – рэгулярна паўтаральная група складоў, падпарадкаваная аднаму націску. С. – элементарная адзінка літаратурнага і народнага сілаба-танічнага верша.

Структурная тыпалогія – кірунак у навуцы (лінгвістыцы, этналінгвістыцы, этнамузыкалогіі і інш.), для якога характэрны сістэмны падыход да аб'екта, які вывучаецца, выяўленне ў ім утвораў глыбінных мадэляў і іх наступная класіфікацыя.

Танічны тып вершаскладання, танічны верш – у народнай песеннай паэзіі спосаб арганізацыі паэтычнага тэксту пры дапамозе націскаў – акцэнтаў (інакш – акцэнтны верш).

Умоўныя абазначэнні – графічныя знакі для абазначэння тэсітурных, гукавышынных, рытмічных і тэмпавых асаблівасцей фалькларыстычнай натацыі.

Флуктуацыя строю (анг. fluctuation – ваганне, няўстойлівасць) – спецыфічная рыса вакальнага ладу традыцыйных песень, якая складаецца ў яго патэнцыяльнай здольнасці да паступовай змены вышыні (як правіла, у бок падвышэння).

Харэй – двухскладовая стапа з метрычнай формулай / – .

Цэзурны верш – гл. Сілабічны верш.

Цэзура – мяжа паміж складовымі групамі сілабічнага верша; у запісах тэкстаў яна фігуруе ў выглядзе падзяляльнай рысы /, у запісах формулы верша яна фіксуецца знакам +.

Часавік – верш са зменлівай з радка ў радок колькасцю складоў, рытміка якога падпарадкавана музычна-часавай арганізацыі напева.

Шматгалоссе – складовы тып фактуры, кожная выканальніцкая партыя якога (“голас”) валодае ў напевае структурнай самастойнасцю.

Ямб – двухскладовая стапа з метрычнай формулай - / .

5.3 Спіс асноўнай літаратуры

1. *Алексеев, Э. Е.* Нотная запись народной музыки: теория и практика / Э.Е.Алексеев. – М.: Сов. композитор, 1990. – 168 с.
2. *Алпатова, А. С.* Размышления о традиционных и современных способах фиксации архаического музыкального материала / А. С. Алпатова // Музыка народов мира: проблемы изучения. – Вып. 1. – М.: Московская консерватория, 2008. – С. 80–89.
3. *Варфаламеева, Т. Б.* Песні Беларускага Панямоння / Т.Б.Варфаламеева. – Мн.: Бел. навука, 1998. – С. 3–27.
4. *Восточнославянский фольклор: словарь научной и народной терминологии.* – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 478 с.
5. *Елатов, В. И.* Ладовые основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Мн.: Наука и техника, 1964. – С. 11–207.
6. *Елатов, В. И.* Мелодические основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Мн.: Наука и техника, 1970. – 144 с.
7. *Елатов, В. И.* Ритмические основы белорусской народной музыки / В.И.Елатов. – Мн.: Наука и техника, 1966. – С. 15–48.
8. *Квитка, К.* О постановке тактовой черты // К.Квитка: избр. тр.: в 2 т. – М.: Сов. композитор, 1973. – Т. 2. – С. 40–46.
9. *Квитка, К.* Этнографическое распространение пентатоники в СССР // К.Квитка: избр. тр.: в 2 т. – М.: Сов. композитор, 1973. – Т. 2. – С. 47–64.
10. *Мажэйка, З.Я.* Каляндарна-песенная культура Беларусі / З.Я.Мажэйка. – Мн.: Навука і тэхніка, 1985. – С. 71–118.
11. *Мажэйка, З. Я.* Песні Беларускага Паазер'я / З.Я.Мажэйка. – Мн.: Навука і тэхніка, 1981. – С. 3–29.
12. *Мажэйка, З. Я.* Песні Беларускага Падняпроўя / З.Я.Мажэйка, Т.Б.Варфаламеева. – Мн.: Бел. навука, 1999. – С. 3–35.
13. *Мазепус, В. В.* Артикуляционная классификация и принципы нотации тембров музыкального фольклора / В.В.Мазепус // Фольклор. Комплексная текстология. – М.: Наследие, 1998. – С. 24–51.
14. *Можейко, З. Я.* Песни Белорусского Полесья / З.Я.Можейко. – М.: Сов. композитор, 1984. – Вып. 2. – С. 3–12.
15. *Можейко, З. Я.* Песни Белорусского Полесья / З.Я.Можейко. – М.: Сов. композитор, 1983. – Вып. 1. – С. 5–18.
16. *Тавлай, Г. В.* Белорусское купалле / Г.В.Тавлай. – Мн.: Наука и техника, 1986. – С. 7–127.
17. *Тавлай, Г. В.* Орнаментальное пение в стилистике белорусской сольной обрядовой песни / Г.В.Тавлай // Аўтэнтчны фальклор: праблемы вывучэння,

захавання, пераймання: зб. навук. прац удзельнікаў IV Міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, БДУКМ, 2010. – С. 18–24.

18. Эвальд, З. В. Песни Белорусского Полесья / З.В.Эвальд. – М.: Сов. композитор, 1979. – С. 6–43.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5.4 Спіс дадатковай літаратуры

1. *Алексеев, Э.* Раннефольклорное интонирование: звуковысотный аспект / Э.Алексеев. – М.: Сов. композитор, 1986. – 238 с.
2. *Алексеев, Э.* Проблемы формирования лада / Э.Алексеев. – М.: Музыка, 1976. – С. 6–65.
3. *Асафьев, Б.* Музыкальная форма как процесс: в 2 кн. / Б. Асафьев. – Л.: Музыка, 1971. – С. 43–77.
4. *Банин, А. А.* Ладозвукорядный аспект историко-стадиальной концепции П.П.Сокальского и его новая трактовка / А.А.Банин // Музыкальная фольклористика: проблемы истории и методологии. – М.: Гос. республиканский центр русского фольклора, 1990. – С. 61–76.
5. *Банин, А. А.* Методология лингвомузыкального анализа музыки устных традиций / А. А. Банин // Первый всероссийский конгресс фольклористов: сб. докладов. Том 1. – М.: Изд-во “Государственный республиканский центр русского фольклора”, 2005. – С. 385–406.
6. *Банин, А. А.* Слово и напев. Проблемы аналитической текстологии // Фольклор. Образ и поэтическое слово в контексте / отв. ред. В.М.Гацак. – М.: Наука, 1984. – С. 170–202.
7. *Банин, А. А.* Об одном аналитическом методе музыкальной фольклористики / А.А.Банин // Музыкальная фольклористика / ред.-сост. А.А.Банин. – М.: Сов. композитор, 1978. – Вып. 2. – С. 117–157.
8. *Банин, А. А.* О принципах моделирования обобщенного слогоритма. Вопросы методики и методологии / А.А.Банин // Памяти К.В.Квитки: сб. ст. / ред.-сост. А. Банин. – М.: Сов. композитор, 1983. – С. 165–179.
9. *Белорусская этномузыкология. Очерки истории (XIX–XX вв.)* / под ред. докт. искусствоведения Зинаиды Можейко. – Мн.: Тэхналогія, 1997. – 254 с.
10. *Елатов, В. И.* Ритмика русских народных песен: учеб. пособие по курсу “Народное музыкальное творчество” / В. И. Елатов. – М.: Издательство МГУК, 1993. – С. 5–47.
11. *Ефименкова, Б.* Ритм в произведениях русского вокального фольклора / Б.Ефименкова. – М.: Композитор, 2001. – 256 с.
12. *Мацевский, И. В.* Народная инструментальная музыка как феномен культуры / И. В. Мацевский. – Алматы, 2007. – С. 275–291.
13. *Мухарынская, Л. С.* Беларуская народная музычная творчасць / Л. С. Мухарынская, Т. С. Якіменка. – Мн.: Вышэйш. шк., 1993. – 343 с.